

Veidi, kā integrēt bēgļus un patvēruma meklētājus darba tirgū

Ievads

Lai daļēji atrisinātu Eiropas bēgļu krīzi, ir jānodrošina ātra piekļuve uzņēmēju valstu darba tirgiem. Šajā ziņojumā aplūkots esošais pētījums par bēgļu (kuriem ir oficiāli atzīts starptautiskās aizsardzības statuss) un patvēruma meklētāju (kuri ir iesnieguši starptautiskās aizsardzības pieteikumu un šobrīd gaida lēmumu) integrāciju darba tirgū.

Pētījuma mērķi ir:

- atjaunināt informāciju par tiesību aktiem un praktiskajiem pasākumiem 2016. gada pirmajā pusē;
- pētīt integrāciju darba tirgū saistībā ar patvēruma meklētāju un bēgļu uzņemšanu un atbalsta sniegšanu viņiem;
- pētīt sociālo partneru lomu šajā jomā.

Pētījuma pamatā ir liels daudzums apkopoto datu, kas savākti, veicot Eurofound tīkla Eiropas korespondentu aptauju ES 28 dalībvalstīs un Norvēģijā. Atbildes atspoguļo šā brīža aktualitātes.

Politikas konteksts

Pēkšņais masveida patvēruma meklētāju pieplūdums 2015. gadā sākotnēji radīja akūtu vajadzību pēc humānās palīdzības, jo īpaši Grieķijā un Itālijā, kuras pirmās saskārās ar šo problēmu. Tomēr ātri vien priekšplānā izvirzījās ilgtermiņa jautājums par patvēruma meklētāju sekmīgu integrāciju, izraisot aizvien lielāku interesi par sociālās iekļaušanas pasākumiem. Tā kā sociālā iekļaušana ir cieši saistīta ar veiksmīgu integrāciju darba tirgū, jautājums, kā pēc iespējas ātrāk nodrošināt piekļuvi darba tirgum un integrāciju darba tirgū, ir kļuvis par svarīgāko jautājumu daudzu ES dalībvalstu politikas darba kārtībā. Tas nepārsteidz, jo papildus sociālai iekļaušanai integrācija darba tirgū ir ekonomiski pamatota vajadzība, jo īpaši tad, ja tas notiek efektīvi.

Galvenie konstatējumi

Daudzās valstīs vidējais patvēruma procedūras ilgums ir palielinājies (dažos gadījumos pat ievērojami). Neskatoties uz to, ir pieejami dažādi pasākumi, lai atvieglotu lēmumu pieņemšanas aizkavēšanās sekas; dažos gadījumos konkrētas patvēruma meklētāju grupas var izmantot paātrinātu procedūru.

Aizkavējoties patvēruma piešķiršanai, sekas var būt tālejošas, jo, lai varētu strādāt likumīgi, ir vajadzīgs starptautiskās aizsardzības statuss, bet tas nozīmē, ka likumīgi strādāt var vienīgi bēgļi. Tomēr pēkšņā un masveidīgā patvēruma meklētāju pieplūduma dēļ bija jāatvieglo piekļuve darba tirgum šai otrai grupai.

Šo līdzekli parasti izmanto tās dalībvalstīs, kuras bēgļu krīze ir skārusi vissmagāk. Šīm valstīm ir jārisina daudz problēmu saistībā ar šo krīzi.

Dzīves apstākļi uzņemšanas centros bieži vien nav piemēroti tam, lai sagatavotu cilvēkus integrācijai darba tirgū. Tiek ziņots par sliktajiem apstākļiem centros, kuri ir jāpildīti un kuros trūkst vietas, lai visus izmitinātu. Gandrīz nav pieejami ārpakalpojumi, un to sniegšanu ir grūti saskaņot.

- Lai gan ir plānots patvēruma meklētājus un bēgļus sadalīt pa dažādiem ģeogrāfiskiem reģioniem, vairumā gadījumu atrašanās darba vietu tuvumā nevar ņemt vērā, jo trūkst izmitināšanas iespēju.
- Patvēruma meklētāju nodarbinātības dienestu finansējums bieži vien ir mazāk nodrošināts nekā bēgļu nodarbinātības dienestiem. Arī piekļuves un dalības noteikumi nav tik stingri noteikti.
- Katrā valstī atšķiras strādājošo patvēruma meklētāju tiesības saņemt sociālās garantijas un dažreiz noteikumi patvēruma meklētājiem ir mazāk labvēlīgi nekā citām migrantu grupām, tostarp bēgļiem.
- Patvēruma meklētājiem ir ļoti ierobežotas iespējas strādāt kā pašnodarbinātajiem, galvenokārt tāpēc, ka viņu statuss ir nenoteikts.
- Darba devēji ļoti neregulāri saņem stimulu pieņemt darbā patvēruma meklētājus; subsidijas algām vispār netiek izmantotas kā stimuls.

- Lai gan patvēruma meklētāju skolas vecuma bērniem ir tiesības apmeklēt vispārīglītojošās skolas visās dalībvalstīs, ne vienmēr tiek darīts viss nepieciešamais, lai uzņemtu šos bērnus. Dažas valstis ziņoja, ka skolas ir slukti sagatavotas šo bērnu uzņemšanai.

Beidzoties krīzei, daudzas valstis ir sākušas piešķirt patvērumu uz laiku. Patvēruma piešķiršana uz laiku var pasliktināt bēgļu izredzes darba tirgū, jo darba devēji var nevēlēties pieņemt viņus darbā, piedāvāt viņiem ilgtermiņa līgumus vai ieguldīt līdzekļus viņu apmācībā.

Pavisam nesen vairākas valstis ir samazinājušas ar nodarbinātību nesaistīto sociālo pakalpojumu apjomu, kā arī pabalstus, ko maksāja bēgļiem vai patvēruma meklētājiem, vai abām šīm grupām. Lai gan, no vienas puses, tas varētu palielināt viņu motivāciju strādāt, no otras puses, šādi pasākumi varētu turpmāk kavēt integrāciju darba tirgū, jo tie ietekmē viņu dzīves apstākļus. Līdzīga ietekme varētu būt arī ierobežojumiem ģimenēm atkalapvienoties, kas kavētu sociālo iekļaušanos (un integrāciju darba tirgū).

Dažās valstīs pasākumi, kuru mērķis ir veicināt bēgļu pašnodarbinātību, ir vai nu vispārīgas iniciatīvas, vai arī tie paredzēti imigrantiem kopumā, tādējādi atstājot bez ievērības specifiskās bēgļu vajadzības. Privātās aģentūras (kas nodarbojas ar starpniecību un iekārtošanu pagaidu darbā) tikai nelielā mērā nodrošina bēgļiem un patvēruma meklētājiem darbā iekārtošanas pakalpojumus.

Sociālie partneri aktīvi strādā vairumā no galvenajām galamērķa valstīm, pastiprinātu uzmanību pievēršot svarīgākajiem jautājumiem, piemēram, izglītībai un arodapmācībai, paātrinātai piekļuvei darba tirgum un bēgļu iekārtošanai darbā.

Kopīgajos paziņojumos sociālie partneri bieži uzsver, cik svarīga ir ilgtspējīga un ātra bēgļu un patvēruma meklētāju integrācija darba tirgū. Ja arodbiedrības liek uzsvāru uz ilgtspējīgu integrāciju, lai nodrošinātu, ka bēgļi un patvēruma meklētāji var dzīvot un strādāt valstī ilgtermiņā, darba devējiem ir svarīga pēc iespējas ātrāka integrācija, kas vairotu viņu konkurētspēju, efektīvi izmantojot jaunus darbspēka resursus.

Politikas norādes

- Nodarbinātība ir svarīgs aspekts, lemjot par bēgļu un patvēruma meklētāju ģeogrāfisko sadalījumu valstī. Taču vietās, kur ir problēmas ar izmitināšanu, bieži vien nav iespējams pievērst vajadzīgo uzmanību integrācijai darba tirgū. Tāpēc, meklējot jaunas izmitināšanas iespējas, būtu jāņem vērā arī darba vietu pieejamība.
- Lielāku uzmanību vajadzētu pievērst piekļuves nodrošināšanai sociālajiem pakalpojumiem (piemēram, patvēruma meklētāju bērnu īpašajām vajadzībām skolā, cita veida ģimenes atbalstam, atbilstoši veselības aprūpei), bet gadījumos, kad tiek sniegti ārpuspakalpojumi, būtu jāuzlabo koordinācija ar šo pakalpojumu sniedzējiem uzņemšanas centros.
- Būtu jāpaplašina patvēruma procedūras laikā sniegto ar nodarbinātību saistīto pakalpojumu klāsts, lai patvēruma meklētājus labāk sagatavotu integrācijai darba tirgū.
- Vispārīgi politikas pasākumi iesaistīšanai darba tirgū kopumā nav pietiekami. Ir nepieciešami īpaši bēgļiem un patvēruma meklētājiem izstrādāti pasākumi (piemēram, valodu mācība, praktiskā apmācība darba vietā un iespēja saņemt padomus no migrantiem, kas ieradušies agrāk). Tāpat vajadzētu pievērst uzmanību arī pašnodarbinātības neizmantojamam potenciālam.
- Ir jāatrod pareizais līdzsvars starp ātru un ilgtspējīgu integrāciju. Integrācijas plāniem jābūt reāliem, proti, sākumā jāpiedāvā mazkvalificēti darbi (lai iegūtu pirmo darba pieredzi), taču, lai integrācija būtu ilgtspējīga, ir jānodrošina arī profesionālā izaugsme.
- Ir jāpēta iespējas piesaistīt privātās darbā iekārtošanas aģentūras vai aģentūras, kas piedāvā pagaidu darbus (iespējams, sadarbībā ar valsts nodarbinātības dienestu).
- Dažās valstīs netiek pietiekami novērtēta sociālo partneru loma integrācijā darba tirgū. Noderēt var ne tikai viņu praktiskā pieredze, bet viņus var izmantot arī, lai saskaņotu darbības (kopā ar citām iesaistītajām pusēm), kas ļautu daudz efektīvāk īstenot integrācijas procesu.
- ES līmeņa platformas varētu izrādīties noderīgi instrumenti ne tikai, lai apmainītos ar pieredzi par pasākumiem, kas varētu nest gaidītos rezultātus, bet arī nolūkā pārraudzīt un izvērtēt pašreizējās iniciatīvas (kā ieteikts 2016. gadā pieņemtajā Ricības plānā par trešo valstu valstspiederīgo integrāciju).

Papildu informācija

Ziņojums „Veidi, kā integrēt bēgļus un patvēruma meklētājus darba tirgū” ir pieejams vietnē www.eurofound.europa.eu/publications.

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar pētniecības vadītāju Klāru Foti (Klára Fóti), rakstot uz e-pastu: kfo@eurofound.europa.eu